

Ladislav Mňačko: **Súduh Münchhausen**

Kniha Súduh Münchhausen vyšla po prvý krát vo vydavateľstve Index v NSR. Na Slovensku vyšla až po zmene režimu v r. 1990. Mňačko nenapísal tento román pre nás, ale pre ľavicových liberálov a socialistov zo Západu, ktorí navštevovali socialistické štáty, pričom sa vyznačovali ohromnou slepotou, nadchýnali sa úspechmi socialistického zriadenia a po návrate do vlasti nahlas socializmus propagovali.

Forma: ostro **satirický román, satirický pamflet** v 18 kapitolách, v **prvej osobe** rozpráva potomok smutne presláveného baróna Münchhausena, okrem prvej a poslednej kapitoly je tvorený prevažne dialógom dvoch hlavných postáv počas ich návštev rôznych miest v ČSSR
Čas a priestor: ČSSR, prvé roky „normalizácie“

Téma: spomienky západonemeckého ľavicového novinára Münchhausena na čas prežitý pri návšteve „pokrokového“ socialistického Československa

Idea: zosmiešnenie socialistického totalitného režimu po „vstupe piatich spriatelených armád“ (v predslove autor ukazuje, že jednotlivé udalosti v texte sú len zveličené skutočné udalosti)

Postavy: Münchhausen – nemecký reportér obdivujúci komunizmus, dedič (ale v skutočnosti syn rodinného šoféra) baróna von Münchhausen, potomka „slávneho“ baróna Prášila.

Súduh Hnida – československý komunista, „jeden z našich najlepších publicistov, skvelý mysliteľský typ, zapálený revolucionár, bojovník za dorozumenie medzi národmi. Vyzná sa vo všetkom, na všetky vaše otázky vám dá pravdivú odpoveď, strana a vláda si ho mimoriadne vážia za jeho vernosť, rýdzy charakter a bojový zápal, s akým odhaľuje v tlači i na verejnosti podlé kontrarevolučné machinácie triedneho nepriateľa“; sprievodca Münchhausena na jeho návšteve vybraný ministrom propagandy

(+ viacero epizodických postáv, z niektorých mien je jasné, o koho sa jedná – znalému človeku nerobí problém dešifrovať mená ako súduh Husár, Gotles alebo Visarion Visarionovič)

Dej: (je prakticky nemožné popísať dej tak, aby bol tento popis stručný, ale zároveň neunikla pointa satiry, ktorá robí knihu zaujímavou a vtipnou).

Delí sa na kapitoly: **1. (dejová rovina – súčasnosť)** Münchhausena, čakajúceho v hoteli na lietadlo, ktorým sa má vrátiť domov do Nemecka, prebudí búchanie na dvere. Dvaja tajní príslušníci ŠtB ho vyzvú, aby išiel s nimi. Vyjadrujú sa dosť nevyberane. Ako usvedčujúci dôkaz vytiahnu z nočného stolíka v izbe revolver, ktorý ale Münchhausen nikdy nevidel. M. zatknú a odvedú ho do väzenia a obvinia, že chcel zastreliť ministra vnútra, „sediaceho na latríne a zahodiť do jamy, čerstvo vyloženej nehasseným vápnom“. Dokonca aj jeho spoločník Hnida sa priznal, že M. sa usiloval za prísľub auta kapitalistickej značky získať ho za agenta špionážnej organizácie. Münchhausen, ktorý neverí vlastným ušiam, v návale zlosti obviní ministra vnútra, že v snahe „poškodiť svetové mierové hnutie...skryl sa v diere latríny, aby mohol spáchať na mňa atentát.“ Tým „záležitosť latrína“ nadobudne prekvapujúci obrat. Münchhausenovi pridelia najkrajšiu celu, postarajú sa o jeho osobnú bezpečnosť a žiadajú ho, aby písomne zaznamenal všetky momenty svojho pobytu v krajine.

2. (retrospektíva až po predposlednú kapitolu) Spolu s Hnidom navštívil M. **pamätník revolučných bojovníkov, Horu hrdinov**. Cesta na vrchol je lemovaná sochami bez hláv. Hnida M.-ovi vysvetlí, že predstavujú vodcov revolúcie, ktorých strana odsúdila ako agentov imperializmu, ale neskôr sa ukázalo, že boli nevinní; keďže v období pred rehabilitáciou ich musíme pokladať za zločincov, sú zobrazení s odťatými hlavami. No najnovšie poznatky poukazujú na zhubný vplyv rovnostárstva v strane, preto sa majú na všetky sochy prirobiť

hlavy geniálneho súdruha Husára. Bolo tam obrovské množstvo hrobov, z ktorých však boli odstránené tabuľky s menami, pretože niektorí z padlých boli sionisti, imperialisti a fašisti, prípadne by, keby neboli zahynuli, boli by sa stali spojencami buržoázie, no teraz sa už nedá zistiť, ktorí, preto sa odstránili mená všetkých.

3. H. a M. **navštívia pioniersky tábor**. Pri vstupnej bráne na nich dvaja desaťroční strážcovia namieria (ako sa neskôr ukázalo, ostro nabité) samopaly. M. a H. sa potom stretnú s náčelníkom tábora, ktorý je Hnidovým známym. Následne na nástupe tábora sú pionieri vyzvaní, aby sledovali protištátnu činnosť vo svojom okolí. Tí začnú spomínať podozrivé veci v rodine, susedstve, atď.

4. Po zážitkoch z návštevy tábora vedie **H. viac-menej monológ o triednom nepriateľovi**, ktorý číha všade a treba ho tvrdo potierať. Netreba brať ohľad na rodinné, priateľské či iné zväzky a nebezpečný živel hneď udat'.

5. Obaja hlavní **protagonisti navštívia závod na výrobu televízorov, ktorý plní plán na 160%**, navyše dosahuje obrovskú úsporu materiálu a efektívitu tým, že sa vyrobené televízory následne zas rozoberú na súčiastky a znova použijú na ďalšiu výrobu. Strana a vláda od nich žiada výrobu a tak aj činia. To, že ich brány neopustí nijaký výrobok, ich nemusí zaujímať.

6. Konal sa **hokejový zápas medzi ČSSR a „Republikou revolučných rád“ (ZSSR)**. Boli veľmi zosilnené bezpečnostné opatrenia, lebo pred pár rokmi po víťazstve ČSSR nad ZSSR vypukli nepokoje, obyvatelia Prahy dokonca podpálili budovu sovietskeho Aeroflotu. M. a H. boli čestnými hosťami na zápase. V hľadisku boli len príslušníci Štátnej bezpečnosti, ktorí vypískali domácich. Po góle domácich nastalo veľké pobúrenie a pohoršenie. Hrozilo, že sa hráči nedostanú z väzenia, kde boli od posledných majstrovstiev, kde výhrou nad ZSSR zhanobili revolúciu. Nakoniec si museli strelit' 6 vlastných gólov.

7. M. a H. **navštívili stavbu závodu na výrobu zvonov**, ktoré majú ohlasovať príchod revolúcie v celom svete. Keď tam však prišli, nebolo tam nič okrem pár betónových konštrukcií. Vysvitlo, že z materiálu určeného na stavbu si stavajú funkcionári strany neďaleko chatovú rekreačnú oblasť.

8. **Súd s robotníkom, ktorý v opitosti zaspal na dispečingu vysokých pecí, čím spôsobil zničenie celého komplexu, čiže škody za pol miliardy**. Súd ho ale oslobodí, lebo závod zušľacht'oval nepoužiteľnú rudu a tým spôsobil stratu niekoľko miliárd ročne. Robotník bol vyhlásený za nového hrdinu práce.

9. M. a H. **sa zúčastnia stretnutia klubu sexuálnej striedmosti**. Všetci sú tam nahí, no žiadne orgie tam neprebiehajú. Nakoniec však jedna slečna Münchhausenovi prezradí, že všetci muži (okrem M.), ktorí sa zúčastnili, sú impotentní.

10. **Hnida rozpráva o svojom manželstve**. Zistil, že jeho bývalá manželka bola agentkou nepriateľskej rozviedky.

11. **Revolučný lov pstruhov v jazierku**, v ktorom bol viac rýb ako vody (=> Ako chutí moc).

12. **Návšteva zvláštnej dediny**, v ktorej kedysi sídlila Alžbeta Bátorýčka

13. **Rozhovor M. s ministrom zahraničia**. Minister len prikyvuje a spí, na všetko odpovedá Hnida.

14. **Návšteva okresného kúpeľného mesta** (asi Piešťan). Na sídlisku sú byty postavené bez záchodov. Vonku sú záchodové maringotky, no tie sa pre nedostatočnú koordináciu jednotlivých odvetví ešte ani raz nevyprázdnil (15 rokov). V kúpeľoch sú návštevníci z arabských krajín, ktorí v skutočnosti cvičia lety na sovietskych stíhačkách.

15. **Rozprávanie o Hnidovom úhlavnom nepriateľovi, šéfredaktorovi časopisu Kultúrny život. (H. bol kedysi cenzorom)**

16. **Revolučná dožinková slávnosť**.

V záverečnej kapitole sa situácia opäť zvrtné. Münchhausena „bdelé oko štátnej bezpečnosti“ obviní z konšpiratívneho stretnutia s ministrom vnútra na latríne. Keď ho už vyšetrojúci major takmer prinúti k priznaniu, on v zlosti zaženie majora do kúta otázkou: „Čo som sľúbil za spoluprácu vám?“ V tom momente sa major priznáva, lebo považuje M. za plukovníka Štátnej bezpečnosti s dokonalou maskou, ktorý má kedykoľvek právo usvedčiť ho z protištátnej sprisahaneckej činnosti. Vyšetrojúci major si v tej chvíli vpáli guľku do hlavy. Hnida revolučná strana a vláda vymenuje za ministra vnútra, pretože jeho predchodca prijal od zahraničného agenta ako úplatok Picassov obraz a Hnida tieto temné machinácie odhalil. A tak si náš hrdina na záver môže pripomenúť geniálny výrok z prejavu súdruha Gotlesa, ktorý mu jeho verný priateľ Hnida často citoval: „Mnohí súdruhovia sa pýtajú, komu teda ešte veriť? Na to im odpovedám: „Strane verte súdruhovia! Revolučná strana nesklame a nezradí nikdy!“

Satira – spôsob literárneho podania, ktoré sa rodí z rozporu medzi ideálom a skutočnosťou.

Cieľom je zosmiešniť všetko malicherné, zlé, nezdravé v živote spoločnosti i jednotlivca, a tým dosiahnuť nápravu.

Prostredníctvom satiry autor vyjadruje odmietavý, nepriateľský postoj k určitej realite.

Satira využíva prvky situačnej a slovnej komiky (iróniu, sarkazmus, paródiu, karikatúru, paradox, hyperbolu).

Svojou povahou je satira útočná a chce vyvolať veľký spoločenský ohlas a podnietiť osobné emotívne reakcie.

K osvedčeným spôsobom parodizácie, ktorá sa využíva pri spoločenskej satire je:

- zhromaždenie otrepaných fráz
- umiestnenie reálneho dobového textu, prevzatého od slova do slova, do odlišnej spoločenskej situácie

